

เปรียบเทียบสุริยสูตรในฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทย*

A Comparative Study of Suriyasutta Between the Manchu Kangyur
and the Thai Tipitaka

พระณัฐภัทร กิจจกาโร (เจริญรักษ์)¹

Phra Natthapat Kiccakaro (Charoenrak)¹

พระมหาดิเดช สติวโร, ผศ.ดร.

Asst.Prof.Dr.Phamaha Adidej Sativaro

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: armumum@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสุริยสูตรระหว่างฉบับอักษรแมนจู (ᠰᠦᠨ ᠪᠡ ᠵᠡᠲᠡᠷᠡ ᠳᠡ ᠬᠤᠯᠠ ᠨᠣᠮᠤᠨ) กับฉบับภาษาบาลีแปลไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากการศึกษาพบว่า สมัยนั้นพบว่า สุริยสูตรอักษรแมนจูแตกต่างจากสุริยสูตรฉบับภาษาบาลีแปลไทยตรงที่มีการเกริ่นนำสถานที่ยาวกว่า การสรุปส่วนที่เป็นพุทธวจนะแตกต่างกัน และยังมีการทับศัพท์ภาษาสันสกฤตซึ่งส่งต่อมาจากภาษาทิเบต ส่วนการเรียบเรียงเนื้อเรื่องนั้นไม่ต่างกันโดยมีตัวละครเพียง 4 ตัว คือ สุริยเทพบุตร อสุรินทราหู พระพุทธเจ้า และท้าวเวปจิตตอสูร ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการแปลน่าจะเป็นเพราะในสมัยนั้นเกิดเหตุการณ์สุริยุปราคา 2 ครั้งในปีเดียวกัน ผู้คนในสมัยดังกล่าวเกิดความวิตกต่อเหตุการณ์อันเป็นอัปมงคล ทำให้จักรพรรดิเสียนหลงแปลพระสูตรเพื่อนำมาใช้เป็นธารณีหรือมนต์เหมือนกับพระปริตรในพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งพุทธศาสนิกชนในแผ่นดินต้าชิงน่าจะเชื่อว่า ธารณีจะปัดเป่าภัยอันตรายและความอัปมงคลได้เช่นเดียวกับพระปริตร ดังนั้น สุริยสูตรอักษรแมนจูจึงเกิดขึ้นเพื่อปัดเป่าภัยจากสุริยุปราคาโดยผ่านการสาธยายเพื่อเพิ่มขวัญกำลังใจให้ราชสำนัก ข้าราชการ และประชาชน

คำสำคัญ: สุริยสูตร; แมนจู

Abstract

This article entitled to comparatively study of Suriyasutta between Manchu version (ᠰᠦᠨ ᠪᠡ ᠵᠡᠲᠡᠷᠡ ᠳᠡ ᠬᠤᠯᠠ ᠨᠣᠮᠤᠨ) and Thai version through documentary research. From the study, it found that both versions have some similarity and difference as well. In Manchu

---

*Received November 23, 2023; Revised January 19, 2024; Accepted January 19, 2024

version has indicated more introduction about the place of the Buddha's dwelling, and the different in conclusion. It also contains few Manchu words influenced by Sanskrit and Tibetan scriptures. However, they have literally shared the same plot, which runs by only four characters - Sun god, Rahu demon, the Buddha, and the demon master Vepacitti. The objective of the Manchu version is evidently to response to the fear of sun eclipse taking place two time in single year. That is believed to an inauspicious and bad luck to the Qing kingdom under Qianlong emperor. The sutra in Manchu Kangyur called Dharani is like Theravada Paritta that is to eradicate of any sign of bad omens. Hence, the emerging of Manchu Suriyasutta is to relieve the worrisome among royal court, officers, and people.

Keywords: Suriyasutta; Manchu

บทนำ

สุริยุปราคาเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งของระบบสุริยจักรวาลที่เกิดขึ้นได้เป็นประจำตามวงโคจรของดวงดาว ทั้งนี้ในทางวิทยาศาสตร์กล่าวว่า “เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และโลกโคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน ดวงจันทร์จึงบังแสงอาทิตย์ที่ส่องมายังโลก เป็นเหตุให้เห็นดวงอาทิตย์มืดเป็นบางส่วนหรือมืดทั้งหมด” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1247) แต่ในทางความเชื่อโบราณได้ตีความปรากฏการณ์นี้ออกไปในทางสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตบนโลกที่คิดว่าเป็นการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้าก่อให้เกิดเรื่องเล่าและตำนานสืบทอดมาจนถึงยุคสมัยใหม่ สิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องพิสูจน์ความเชื่อเหล่านี้ คือ พระสูตรในพระพุทธศาสนา สุริยสูตร เป็นพระสูตรที่อยู่ในพระสุตตันตปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทที่พรรณนาเหตุการณ์ราหูอมพระอาทิตย์

ทั้งนี้ พระสูตรดังกล่าวได้ปรากฏในพระสูตรอักษรแมนจูด้วย จากการศึกษาด้านคัมภีร์ของหลินซือฉวน (林士鉉) ได้ศึกษาเรื่อง “จักรพรรดิเฉียนหลงกับสุริยสูตรในพระไตรปิฎกฉบับแมนจู” [乾隆皇帝與《滿文大藏經·救護日食經》] ได้ผลสรุปว่า จักรพรรดิเฉียนหลงมีส่วนสำคัญต่อการแปลพระสูตรดังกล่าวเป็นอย่างมาก เพราะพระสูตรนี้ถูกแปลในรัชสมัยของพระองค์ในวันที่ 14 ตุลาคม ปีเฉียนหลงที่ 40 (16 ธันวาคม พ.ศ. 2318) ซึ่งเกิดปรากฏการณ์สุริยุปราคาถึง 2 ครั้งในปีเดียวกัน ทำให้สรุปอนุมานได้ว่าปรากฏการณ์สุริยุปราคามีผลกระทบต่จักรพรรดิเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังระบุอีกว่าไม่พบพระสูตรแปลในฉบับภาษาจีน มีแต่เพียงฉบับภาษาแมนจูเท่านั้น (林士鉉, 2014: 127) การศึกษาของนักวิชาการจีนท่านนี้ จึงเป็นประโยชน์ต่อการนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับสุริยสูตรฉบับเถรวาท

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษาว่า สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูจะเหมือนหรือต่างกับสุริยสูตรฉบับบาลีแปลไทยของพุทธศาสนานิกายเถรวาทมากน้อยเพียงใด โดยผู้เขียนจะได้นำพระสูตรใน

ฉบับบาลีแปลไทยฉบับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อสรุปและผลของการศึกษา

ประวัติความเป็นมาของสุริยสูตรฉบับอักษรแมนจู

สุริยสูตรอักษรแมนจูจัดอยู่ใน กล่องเลขที่ 052 หน้าที่ 20b และ 21a (DILA, N/A: 1) ตามรูปแบบการจัดคัมภีร์อักษรแมนจูของอาณาจักรต้าชิงและจัดทำขึ้นในปีที่อาณาจักรเกิดปรากฏการณ์สุริยุปราคา 2 ครั้ง คือในปี พ.ศ. 2318 ส่วนฉบับภาษาบาลีแปลไทย สุริยสูตรจัดอยู่ในเรื่องเล่าประเพณีพระสูตรตันตปิฎกใน คัมภีร์สังยุตตนิกาย เทวตาสังยุตต์ เป็นการพรรณนาเรื่องเทวดาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มีพระสูตรคู่คือ จันทิมสูตรที่เนื้อเรื่องเหมือนกัน ต่างแต่เพียงตัวละครหลักเท่านั้น (จันทิมเทพบุตร) เป็นพระสูตรที่ใช้กลวิธีการ แต่งแบบบุคลาภิธานให้เทวดาอยู่บนท้องฟ้ามีตัวตนและอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงทำให้ปรากฏการณ์ธรรมชาติ มีคุณค่าทางด้านบวกและด้านลบพร้อมกับสอดแทรกเรื่องความศรัทธาทางศาสนา ทั้งนี้ ความคล้ายคลึงกัน ระหว่างสองฉบับนั้น ผู้เขียนได้สืบที่มาพบว่า มีพระสูตรฝ่ายวัชรยานจำนวนหนึ่งได้รับการแปลมาจากคัมภีร์ ฝ่ายเถรวาทในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14 (ประมาณ พ.ศ. 1900) ได้แก่พระสูตรดังต่อไปนี้

- 1) อัมมจักกัปปวัตตนสูตร (chos 'khor rab tu bskor ba'i mdo)
- 2) ชาตกนิทาน (skyes pa rabs kyi gleng gzhi)
- 3) อาฏานาถียสูตร (lcang lo can gyi pho brang gi mdo)
- 4) มหาสมัยสูตร ('dus pa chen po'i mdo)
- 5) ไมตรียสูตร (byams pa'i mdo) (ตรงกับภาษาบาลีว่า เมตเตยยสูตร เป็นพระสูตรที่กล่าวถึง พระศรีอารยเมตเตยจะมาตรัสรู้บนโลกมนุษย์ในอนาคตกาล อ่านรายละเอียดใน Danial M. Stuart, 2017: xiii-xiv.)

- 6) เมตตภาวนาสูตร (byams pa bsgom pa'i mdo)
- 7) ลิกขานีสังสสูตร (bslab pa lnga'i phan yon gyi mdo)
- 8) ภิรมานันทสูตร (ri'i kun dga' bo'i mdo)
- 9) นันทโปกนันทสูตร (klu'i rgyal po dga' bo nyer dga' 'dul ba'i mdo)
- 10) มหากัสสปสูตร (od srung chen po'i mdo)
- 11) สุริยสูตร (nyi ma'i mdo)
- 12) จันทิมสูตร (zla ba'i mdo)
- 13) มหามงคลสูตร (bkra shis chen po'i mdo) (84000., N/A: 1)

รวมทั้งสิ้น 13 คัมภีร์ ดังนั้น จากการศึกษาการแปลคัมภีร์ของวัชรยาน ทำให้ทราบที่มาว่า สุริยสูตร เป็นพระสูตรในฝ่ายเถรวาทซึ่งต่อมาจึงถูกแปลไปสู่ภาษาทิเบต จากนั้นจึงส่งต่อไปถึงภาษาแมนจู และยังปรากฏความใน พระบรมราชโองการพิเศษที่ 1773 ของจักรพรรดิเฉียนหลง ที่สนับสนุนว่า มีพระสูตรจำนวนหนึ่งได้รับมาจากคัมภีร์บาลีของเถรวาทอย่างชัดเจน ความว่า

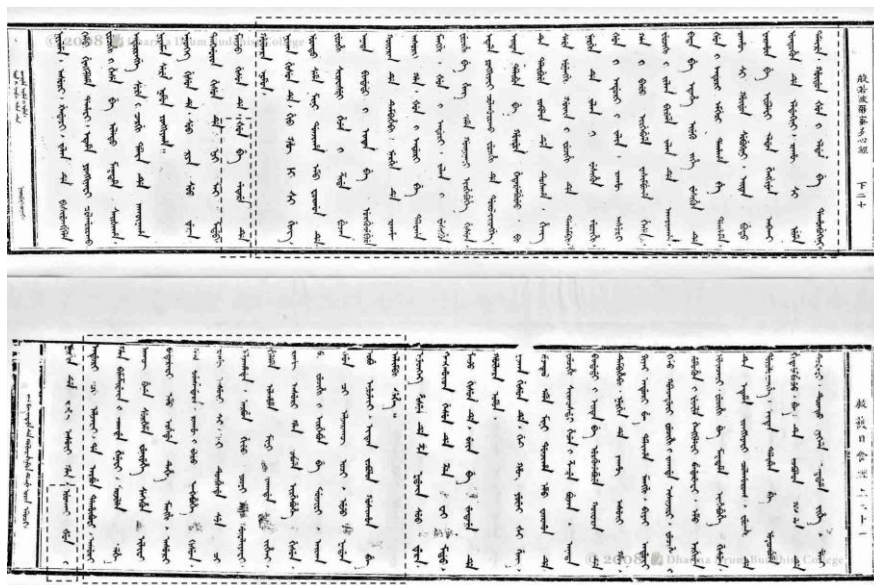
Concerning the Mahāyāna and Hinayāna treatises in altogether 3676 fascicles, and the writings of the later patriarchs of this region [i.e. China], they were not originally taught by the Buddha. (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 207)

จึงสามารถสรุปได้ว่า ในบรรดาคัมภีร์ที่จักรพรรดิเฉียนหลงนำมาแปลนั้นมีทั้งของนิกายมหายาน และนิกายเถรวาทปะปนกัน ข้อมูลเหล่านี้จึงสนับสนุนว่า สุริยสูตรอักษรแมนจู (sun be jeter de hūlara nomun) เป็นพระสูตรจากฝ่ายเถรวาทมาแต่เดิม เริ่มต้นที่ชมพูทวีปแล้วส่งต่อไปยังทิเบต จากนั้นจึงได้เผยแพร่ไปทางอาณาจักรต้าชิงโดยผ่านทางคณะสงฆ์ฝ่ายวัชรยาน ในขณะนั้น พุทธศาสนานิกายวัชรยานได้รับความนิยมในทิเบตเป็นอย่างสูงและเป็นนิกายที่รับอิทธิพลจากทั้งนิกายมหายาน (สันสกฤต) และนิกายเถรวาท (บาลี) ตามที่ มาร์คัส บินเกนไฮเมอร์ (Marcus Bingenheimer) ระบุว่า จักรพรรดิเฉียนหลงทรงงานร่วมกับพระลามะจากทิเบตนามว่า “ฉางจา-ชุกตู่ ที่สอง” (the 2nd Changja Qutughtu) แปลพระสูตรจากอักษรทิเบตมาเป็นอักษรจีน แมนจู และมองโกล (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 207) ดังความตอนหนึ่งว่า

The emperor and the lama had studied Sanskrit together in their youth some time before Hongli had been designated emperor and their close and, by all accounts, friendly relationship played a crucial role in the use of Tibetan Buddhism at the Qianlong court. (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 206)

สมัยนั้นราชสำนักแมนจูใช้ภาษาราชการทั้งสิ้น 4 ภาษา ได้แก่ แมนจู จีน มองโกลเลีย และทิเบต (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 206) เป็นเหตุผลให้จักรพรรดิเฉียนหลงสนพระทัยในด้านการแปลพระคัมภีร์เป็นภาษาต่างๆ เป็นพิเศษ เพราะในแว่นแคว้นของพระองค์ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติทั้งคนแมนจู คนจีนฮั่น คนมองโกลเลีย และคนทิเบต การแปลคัมภีร์เป็นภาษาเหล่านั้นจึงเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่งานด้านพระศาสนาของพระองค์ไปยังประชาชนทุกหมู่ในแว่นแคว้น ความสามารถด้านภาษาของพระองค์จึงเป็นประโยชน์ต่อทั้งงานฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรในเวลาเดียวกัน

ภาพที่ 1: สุริยสูตรอักษรแมนจู

เนื้อเรื่องสุริยสูตรระหว่าง 2 คัมภีร์

ผู้เขียนได้ค้นคว้าสุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูที่ถอดความเป็นอักษรโรมัน (林士鉉, 2014: 133-134) และมีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ (Tales of Manchu Life, 2015: 1) และเพื่อง่ายต่อการศึกษาผู้เขียนจึงได้นำสุริยสูตรฉบับบาลีแปลภาษาไทย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 91: 97-98) มาจัดไว้คู่กันโดยแบ่งออกเป็น 7 ตอน ดังต่อไปนี้

	ฉบับภาษาแมนจู	ฉบับบาลีแปลไทย (เถรวาท)
0.	<i>śun be jetere de hūlara nomun.</i> A sutra told when the sun was eaten.	สุริยสูตร
1.	<i>uttu seme mini donjiha</i> Thus have I heard.	(ไม่ปรากฏ)
2.	<i>emu forgon de. fucihi sirawasdi hecen i dzida bujan anata bindadi i eiten be urgunjebure kūwaran de tembihebi.</i> At one time, the Buddha was dwelling in the Dzida woods of the city of Sirawasdi, in the place-of-enjoying-all-things of Anata Bindadi. <i>nergin de rahū asuri han. śun i enduri be daliha manggi.</i> At that time, after Rahū, king of the Asuri, had concealed the sun,	เรื่องเกิดที่ กรุงสาวัตถี สมัยนั้น สุริยเทพบุตรถูกอสูรนทรากุเข้าจับตัวไว้
3.	<i>śun i enduri. jalan i wesihun fucihi be hing seme gūninafi irgebuhe gisun.</i> the sun god sincerely remembered the revered Buddha of the world and said: <i>eteme yongkiyafi colgoroko fucihi de dorolorongge.</i> “Hail to the all-victorious and prominent Buddha! <i>eiten dalibun be ukcabume geterembureo.</i> Would you please remove all obstacles quickly? <i>bi te dalibure jobolon de tuśaha.</i> I am currently suffering from the sun being concealed. <i>hing sere unenggi gūnin i fucihi de dahambi.</i> I will sincerely submit to the Buddha.”	ครั้งนั้น สุริยเทพบุตรระลึกถึงพระผู้มีพระภาค ได้กล่าวคาถาขึ้นในเวลานั้นว่า “ข้าแต่พระพุทธเจ้าผู้แก้วกัฏฐ ข้าพระองค์ตกอยู่ในภาวะคับขัน ขอพระองค์จงเป็นสโรจนแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด”
4.	<i>nergin de jalan i wesihun fucihi. śun i enduri i jalin. rahū asuri han i baru irgebume wasimbuha hese.</i>	ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปรารภสุริยเทพบุตร ได้ตรัสกับอสูรนทรากุด้วย

	So the revered Buddha of the world, on behalf of the sun god, spoke to Rahû, king of the Asuri: <i>fucihi i jilan bireme jalan de akūnaha.</i> “The compassion of the Buddha has reached the whole world. <i>bata be etehe ineku jihe wesihun de šun i enduri emgeri dahaha be dahame.</i> Because the sun god now follows the revered thus-come who-has-vanquished-the-enemy, <i>rahû si hūdun subukini.</i> Rahû, quickly let [the blockade] be removed! <i>eiten butu farhūn be efulefi elden genggiyen abkai untuhun de eldekini.</i> Let every obscurity be destroyed and a bright light shine in the sky! <i>rahû si ume dalire.</i> Rahû, do not conceal [the sun]! <i>hūdun šun i elden be dahūbukini.</i> Let the light of the sun be restored quickly!”	พระศาสดาว่า “พระพุทธรเจ้าทั้งหลายเป็นผู้อนุเคราะห์สัตว์โลก สूरียเทพบุตรถึงตลาคตผู้เป็นพระอรหันต์เป็นสรณะราหู ท่านจงปล่อยสूरียเทพบุตรเสียเถิด สूरียเทพบุตรเป็นผู้ส่องแสง ทำความสว่างในที่มืดมิด ท่านอย่าอมสूरียเทพบุตรผู้เที่ยวไปในอากาศเลย”
5.	<i>uthai šun i enduri ci aljaḡi. da arbun dahūbūfi.</i> At that moment, Rahû left the sun god and its previous form was restored. <i>asuri han bimadzidara i jakade geneḡi.</i> He went before Bimadzidara, king of the Asuri, <i>mujilen elhe akū beye šurgeme funiyehe sehehun ilifi bedereḡi emu ergide tehe manggi.</i> his mind was troubled, his body was trembling and his hair was raised on its head. After he sat on one side,	ลำดับนั้น อสุรินทราหูปล่อยสूरียเทพบุตร แล้วก็เร่งรีบเข้าไปหาท้าวเวปจิตติจอมอสูรถึงที่อยู่ เป็นผู้เศร้าสลดใจ เกิดขนพองสยองเกล้า ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร
6.	<i>asuri han bimadzidara. rahû i baru irgebuhe gisun.</i> Bimadzidara, king of the Asuri, said: <i>rahû asuri si. ai turgunde šun ci aljahade. arbun giru yooni gūwaliyaḡi. geleme olhome mini jakade jihenī.</i>	ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับอสุรินทราหูผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ด้วยคำภาว่า “ราหู ทำไมท่านจึงรีบปล่อยสूरีย

	“Rahû! Why, when leaving the sun, has your whole appearance changed? And why did you come to me being fearful?”	เทพบุตรเสียเล่า ทำไมท่านจึงเศร้าสลดใจ มายืนกลัวอยู่เล่า”
7.	<i>rahû asuri han jabume irgebuhe gisun.</i> Rahû, king of the Asuri, answered: <i>bi fucihi i irgebun be donjifi.</i> “I heard the words of the Buddha saying: <i>aika šun ci aljarakû oci. uju nadan ubu efufefi. eiten jobolon gosihon be alimbi sehe:</i> ‘if you do not leave the sun, I will break your head into seven pieces and you will experience every kind of suffering.’”	อสุรินทรากล่าวว่า “ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า หากข้าพเจ้าไม่พึงปล่อยสุริยเทพบุตร ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตก 7 เลี่ยง มีชีวิตอยู่ก็จะไม่ได้รับความสุขเลย”

เมื่อนำพระสูตรทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบ จะเห็นความคล้ายกันโดยแทบจะไม่ต่างกันในเรื่องฉบับบาลีแปลไทยสืบสายมาจากพระไตรปิฎกเถรวาทที่สืบทอดมาจากลังกา ส่วนฉบับอักษรแมนจูสืบทอดมาแต่ภาษาทิเบตที่กำลังมีอิทธิพลในราชสำนักต้าซิง ต่อไปนี้เป็นการเปรียบเทียบในรายละเอียดของพระสูตร

1) เปรียบเทียบการใช้ภาษาแทนสถานที่และบุคคล

ลักษณะการประพันธ์ของคัมภีร์แต่ละฉบับย่อมต้องมีข้อแตกต่างกันอยู่บ้างไม่มากนักน้อย ในส่วนนี้ผู้เขียนจะขอยกคำศัพท์สำคัญในสุริยสูตรที่ปรากฏในคัมภีร์อักษรแมนจูมาศึกษา ผู้เขียนจะใช้พจนานุกรมภาษาแมนจู-ภาษาอังกฤษ (Manju Nikan Inggiri Gisun i Buleku Bithe) ของ ดับเบิลยู. ปอเกต์ (W. Porquet, 2012) ทั้งนี้ การศึกษาในส่วนนี้จะทำให้ได้ทราบถึง ศิลปะการใช้คำและการเรียบเรียงในภาษาแมนจูโดยนำภาษาบาลีแปลไทยมาเทียบกัน

1.1) การใช้คำบ่งบอกสถานที่ มีทั้งการทับศัพท์ภาษาสันสกฤตและภาษาท้องถิ่น

- dzida bujan คือ สวนเจ้าเซต, เซตวัน สันนิษฐานว่าน่าจะประกอบด้วยคำทับศัพท์ภาษาทิเบตหรือแมนจูที่ตรงกับคำว่า Jeta (เชตเว) ในภาษาสันสกฤต บวกกับคำภาษาแมนจูว่า bujan ที่แปลว่า ป่า

- sirawasdi hecen คือ เมืองสาวิตตี ที่มาจากคำสันสกฤต *Śrāvastī* (สรวาสตี) ซึ่งฉบับทิเบตหรือแมนจูน่าจะรับมาแปลงเป็นสำเนียงท้องถิ่น บวกกับคำว่า hecen ในภาษาแมนจูที่แปลว่า เมือง

- anata bindadi คือ อนาถปิณฑิกเศรษฐี สันนิษฐานว่าอาจเป็นการทับศัพท์คำสันสกฤต *Anāthapiṇḍada* (อนาถปิณฑะ) แล้วมาแปลงเป็นสำเนียงทิเบตหรือแมนจูในภายหลัง

1.2) คำแทนตัวละคร พระสูตรนี้ประกอบไปด้วยตัวละคร 4 ตัว ที่กล่าวคาถาสั้นๆ ไม่กี่คาถาในฉบับแมนจูจะใช้คำในภาษาของตนบ้าง ใช้ทับศัพท์ภาษาสันสกฤตบ้าง ดังนี้

- Fucihi แปลว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นคำที่ชาวแมนจูใช้เรียกแทนพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระสูตร จัดเป็นคำท้องถิ่นในภาษาแมนจู

- Rahū asuri แปลว่า อสุรินทราหู ประกอบจากคำว่า Rahū หมายถึง พระราหูซึ่งเป็นอสูรองค์หนึ่ง เป็นชื่อเฉพาะหรือวิสามัญญนาม และคำว่า asuri แปลว่า อสูร หรืออริของเหล่าเทพ ทั้งสองคำเป็นการทับศัพท์ในภาษาสันสกฤตมากกว่าจะเป็นภาษาท้องถิ่น

- Sun i enduri แปลว่า สุริยเทพบุตร ประกอบด้วยคำว่า Sun แปลว่า พระอาทิตย์, สุริยะ เป็นภาษาแมนจู รวมกับคำว่า enduri ในภาษาแมนจู แปลว่า เทพเจ้า

- Asuri han bimadzidara แปลว่า ท้าวเวจิตติจอมอสูร ประกอบจากคำว่า Asuri ที่ทับศัพท์จากภาษาสันสกฤต บวกคำว่า han ในภาษาแมนจู แปลว่า จักพรรดิ, ราชา และคำว่า bimadzidara หมายถึง เวจิตติ ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะโดยใช้ทับศัพท์สันสกฤตในภาษาทิเบตหรือแมนจู

แม้สุริยสูตรจะบันทึกเป็นภาษาแมนจูและอักษรแมนจูเป็นหลัก แต่ก็มีจุดสังเกตคือลักษณะการใช้คำศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก กล่าวคือ การใช้คำศัพท์ในพระสูตรนับอักษรแมนจูมักใช้การทับศัพท์ในภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาบาลี โดยเฉพาะคำที่เป็นชื่อเฉพาะจะใช้การทับศัพท์เป็นสำเนียงท้องถิ่นอย่างแมนจูที่อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาทิเบตอีกต่อหนึ่ง ผู้เขียนจึงเลือกใช้คำว่า “หรือ” เพื่อเป็นการสันนิษฐานตามข้อมูลที่พบ

2) เปรียบเทียบลำดับการเรียบเรียงเหตุการณ์ของเรื่อง

เมื่อเปรียบเทียบพระสูตรในข้อที่ 7 พบว่า ในฉบับแมนจูระบุว่า พระพุทธเจ้าทรงตรัสคำเตือนต่ออสุรินทราหูด้วยพระองค์เองว่า “ข้าพเจ้าได้ยินพระพุทธองค์ตรัสว่า ‘ถ้าเธอไม่ปล่อยพระอาทิตย์ เราจะทำให้หัวของเธอแตกเป็น 7 เลี่ยง และ เธอจะได้รับแต่ความทุกข์นานาประการ’” แปลมาจากประโยคภาษาอังกฤษที่ว่า

“I heard the words of the Buddha saying: ‘if you do not leave the sun, I will break your head into seven pieces and you will experience every kind of suffering.’ ”

ส่วนในฉบับบาลีแปลไทยระบุแตกต่างออกไป ความว่า

อสุรินทราหูกล่าวว่า “ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า หากข้าพเจ้าไม่พึงปล่อยสุริยเทพบุตร ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตก 7 เลี่ยง มีชีวิตอยู่ก็จะได้ไม่ได้รับความสุขเลย”

ฉบับบาลีแปลไทยไม่ได้ระบุว่า พระพุทธองค์ทรงกล่าวเตือนโดยตรง แต่เป็นเพียงตัวราหูเองที่กล่าวว่า ถ้าได้ยินคาถาศีรษะจะแตกเป็นเจ็ดเสี่ยง หมายความว่า พระองค์มิได้ทรงกระทำให้ศีรษะของราหูแตกเองโดยตรง แต่การได้ยินเพียงคาถาของพระพุทธเจ้าก็ทำให้ศีรษะแตกได้ ซึ่งต่างกับฉบับอักษรแมนจูที่ระบุว่า “เรา” จะทำให้หัวของเธอแตกเป็นเจ็ดเสี่ยง

และสำหรับส่วนที่ 1 และ 2 ที่เป็นบทเกริ่นนำ ในพระไตรปิฎกบาลีแปลไทย มิได้พรรณาสถานที่ไว้อย่างละเอียดเช่นในฉบับภาษาแมนจูที่ระบุว่า ข้าพเจ้าได้ยินมาอย่างนี้ว่า (บาลี คือ เอวัมเม สุตัง) ข้าพเจ้าในที่นี้คือพระอานนท์ที่เป็นผู้สาธยายพระสูตรต้นตปิฎกและประโยคนี้ก็เป็นเอกลักษณ์ของพระสูตรในพระพุทธศาสนา ในฉบับอักษรแมนจูจะระบุสถานที่ละเอียดกว่า คือ วัดเซตวัน ระบุเมือง คือ สาวัตถิ และระบุเจ้าของสถานที่ คือ อนาถปิณฑิกเศรษฐี ต่างจากในฉบับบาลีแปลไทยที่ระบุเฉพาะเมืองสาวัตถิเท่านั้น

วิเคราะห์ พระสูตรสองฉบับมีลักษณะเหมือนหรือต่างกันได้อย่างไร

เมื่อวิเคราะห์จากการใช้คำศัพท์ในพระสูตรแล้วจะพบว่า คำศัพท์ที่ใช้ในสุริยสูตรฉบับอักษรแมนจู ประกอบไปด้วยคำในภาษาแมนจูและคำทับศัพท์สันสกฤต ผู้เขียนมีความเห็นว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะการแปลพระสูตรทางพุทธศาสนามักจะต้องแปลให้ผู้อ่านซึ่งเป็นคนท้องถิ่นเข้าใจ จึงมีความจำเป็นที่ว่า จักรพรรดิและองค์ลามาทิเบตจะต้องใช้คำศัพท์และรูปแบบไวยากรณ์ของภาษาแมนจูเป็นหลัก คือ ใช้ภาษาแมนจูเป็นส่วนใหญ่ จากนั้นการใส่คำทับศัพท์จะกระทำอย่างจำเป็นคือหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะคำที่เป็นชื่อเฉพาะหรือวิสามัญญนามอย่าง dzida (เซตตะ) หรือ sirawasdi (สาวัดดี) หรือ anata bindadi (อนาถบิณทิกะ) หรือ Rahū asuri (อสุรินทราหู) หรือ bimadzidara (เวบจิตติ) คำทับศัพท์เหล่านี้ล้วนแปลมาจากภาษาทิเบตซึ่งเป็นต้นฉบับ

เป็นที่ทราบกันว่า คัมภีร์ทิเบตเป็นของนิกายวัชรยานที่รับอิทธิพลของพุทธศาสนาฝ่ายเหนือหรือมหายานมาเป็นส่วนใหญ่ แต่จากการสืบค้นในคัมภีร์สายพระสูตรส่วนหนึ่ง วัชรยานก็รับอิทธิพลทางคัมภีร์จากทางเถรวาทซึ่งเป็นฝ่ายใต้ด้วย ดังเช่น 13 พระสูตรที่ได้แสดงไว้ในข้างต้น ส่วน สุริยสูตร มีชื่อปรากฏในภาษาทิเบตว่า རྩ་མའི་མདོ ຫຼື nyi ma'i mdo จึงเป็นข้อพิสูจน์ว่า สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทยมีรากเดียวกันโดยปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อเรื่องและการลำดับเรื่องเหมือนกัน จะแตกต่างกันที่ชื่อเฉพาะที่จำต้องทับศัพท์เพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาสันสกฤตอันเป็นธรรมเนียมการบันทึกคัมภีร์ของมหายานและวัชรยาน

ทั้งนี้ สุริยสูตรเป็นพระสูตรขนาดสั้นที่กล่าวถึงตัวละครเพียง 4 ตัว คือ พระพุทธเจ้า อสุรินทราหู สุริยเทพบุตร และท้าวเวจิตติจอมอสูร กล่าวถึง เหตุการณ์เดียวคือ อสุรินทราหูอมสุริยเทพบุตร แต่ด้วยความที่มีศรัทธาที่สุริยเทพบุตรมีต่อพระพุทธเจ้า สุริยเทพได้อาราธนาบารมีของพระองค์โดยขอพระองค์เป็นที่พึ่ง ไม่นานหลังจากนั้น อสุรินทราหูก็ยอมปล่อยสุริยเทพบุตรให้ส่องแสงตามเดิม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในสมัยโบราณเรื่องสุริยุปราคาเป็นเรื่องเล่าชนิดหนึ่งที่จัดเป็นนิยายปรัมปราประกอบดับเทพปกรณัม เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนที่เชื่อเรื่องเหล่านี้จึงเกิดการใช้เรื่องเล่าเดิมมาประสมกับเรื่องศรัทธาทางศาสนา เพราะการใช้เรื่องเล่าที่เข้าใจได้ง่ายอยู่แล้วมาประกอบ ย่อมเข้าถึงผู้ฟังได้ดีกว่าการสร้างเรื่องเล่าใหม่ ดังนั้น ด้วยความเชื่อบวกความศรัทธาจึงเกิดเรื่องเล่าปรัมปราชนิดปุคฺลาที่ขุฐานที่มุ่งสู่การยอมรับนับถือพระรัตนตรัยอันเป็นวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่พระศาสนา

การเผยแผ่พุทธศาสนาจากทิเบตส่งต่อสุริยสูตรซึ่งมีลักษณะคล้ายกับมนต์โดยพุทธศาสนานิกายวัชรยานในทิเบตมีมนต์เป็นของตนเองคล้ายกับบทพระปริตรของเถรวาท เรียกว่า ธาณิ ดังความที่ว่า

And according to the Vajrayāna that clearly identifies dhāraṇī as mantra, a dhāraṇī 'is a vessel that bears, holds, preserves, and contains a linguistic space that is occupied by the force of some enlightened being' (Glenn Wallis, 2002: 30)

เมื่อพระสูตรถูกส่งต่อมายังแผ่นดินต้าซิง จักรพรรดิเขียนลงทรงถอดความและแปลเป็นฉบับอักษรแมนจูอีกทอดหนึ่ง สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูจึงอาจนำมาใช้เป็นธารณิมนต์เพราะความที่เนื้อหาไม่ยาวมากและพรรณนาอย่างตรงไปตรงมาสอดคล้องกับเหตุการณ์ในขณะนั้น จักรพรรดิเขียนลงน่าจะส่งเสริมหรือบังคับให้

ทั้งนักบวช ราชสำนัก ข้าราชการ และประชาชนสาธยายสุริยสูตร เพราะเหตุการณ์สุริยุปราคาที่เกิดขึ้น 2 วาระ ในปีดังกล่าวส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของพระองค์รวมถึงผู้คนในแว่นแคว้น จักรพรรดิผู้ซึ่งมีทั้งความเชื่อในโหราศาสตร์ โชคลาง และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงน่าจะใช้การสวดมนต์เป็นเครื่องมือเพื่อปลอบประโลมสังคมโดยรวมภายใต้สถานการณ์ที่เชื่อได้ว่าเป็นภัยแก่แผ่นดิน เหตุการณ์สุริยุปราคาแม้จะเกิดขึ้นเพียงไม่นานแต่ก็ทำให้พระสูตรอักษรแมนจูประดิษฐานอย่างมั่นคงหลังจากนั้น

สรุป

สุริยสูตรในฉบับภาษาแมนจูเกิดขึ้นจากการส่งเสริมของพระเจ้าจักรพรรดิเฉียนหลงแห่งจักรวรรดิต้าชิง พระสูตรถูกแปลขึ้นในสถานการณ์พิเศษคือในปีที่แผ่นดินต้าชิงเกิดสุริยุปราคาถึง 2 ครั้ง ด้วยคนในสมัยดังกล่าวยังมีความเชื่อเรื่องโชคลางที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ธรรมชาติโดยเฉพาะเทพะวัตถุนท้องฟ้า ทำให้เกิดทัศนคติในทางลบที่มีต่อเหตุการณ์สุริยุปราคา จักรพรรดิเฉียนหลงมีความศรัทธาและสนพระทัยในพระพุทธศาสนาแบบวัชรยาน ทรงสนับสนุนพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต ด้วยสาเหตุนี้ จักรพรรดิจึงร่วมมือกับองค์ลามะผู้เป็นเถระกระทำการแปลสุริยสูตรจากอักษรทิเบตเป็นอักษรแมนจูโดยสันนิษฐานว่าน่าจะมิว่าวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการสาธยายมนต์บทนี้ขึ้นเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเป่าปัดเภทภัยที่เกิดจากสุริยคราส ลักษณะการสาธยายมนต์ในแบบมหายานจะเรียกว่า ธารณี ซึ่งเปรียบเหมือนการสาธยายมนต์ของเถรวาท แต่ของเถรวาทจะนิยมสาธยายพระปริตร และเมื่อนำสุริยสูตรมาเปรียบเทียบกับฉบับบาลีแปลไทยก็พบว่าไม่ต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาสันสกฤตปะปนกับคำภาษาแมนจูด้วยส่วนตัวละครและการดำเนินเรื่องเหมือนกันทุกประการ ที่เป็นดังนั้นก็เพราะว่า สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทยมาจากคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทเช่นเดียวกัน แต่ของฉบับแมนจูรับต่อมาจากวัชรยานของทิเบตซึ่งใช้ภาษาสันสกฤตในการบันทึกคัมภีร์ ทำให้มีชื่อเฉพาะที่ใช้ภาษาสันสกฤตทับศัพท์ปนกับการใช้ภาษาแมนจูท้องถิ่นในพระสูตร

เอกสารอ้างอิง (References)

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- 84000: Translating the Words of the Buddha. Thirteen late translated sutras. [Online]. Source: <https://read.84000.co/section/O1JC114941JC14714.html> [23 March 2023].
- Bingenheimer, Marcus. "History of the Manchu Buddhist Canon and First Steps towards its Digitization". Central Asiatic Journal, Vol. 56 (2012-2013).
- Dharma Drum Institute of Liberal Arts (DILA). Manchu Canon Image Archive. [Online]. Source: <http://buddhistinformatics.dila.edu.tw/manchu/images.php> [23 March 2023].
- M. Stuart, Danial. (2017) The Stream of Deathless Nectar. The Short Recension of the Amatarasadhāra of the Elder Upatissa. A Commentary on the Chronicle of the

Future Buddha Metteyya With a Historical Introduction. Bangkok: Fragile Palms Leaves Foundation.

Tales of Manchu Life. Sun Eclipse in the Manchu Kangyur. [Online]. Source: <https://talesofmanchulife.wordpress.com/2015/09/15/sun-eclipse-in-the-manchu-kangyur/> [23 March 2023].

林士鉉. “乾隆皇帝與《滿文大藏經·救護日食經》”. 故宮學術季刊, Volume 32 Issue 1 (September 2014).